

Minister Harbers:

“WATER EN BODEM STUREND’ GELDT VOOR HET HELE KABINET’

Minister Mark Harbers heeft een belangrijke opdracht: in de ruimtelijke transitie die Nederland ondergaat moet water en bodem sturend zijn. Maar ook droogte, drinkwatertekort, waterkwaliteit, grondwaterbeheer vragen om actie. “Het is een enorme uitdaging.”

TEKST BERT WESTENBRINK | FOTOGRAFIE MARCEL MOLLE

De wereld van water is niet helemaal nieuw voor Mark Harbers. Hij was van 2007 tot 2009 havenwethouder in Rotterdam en dan ben je bezig met wat óp het water gebeurt, vertelt hij in een vergaderruimte op het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. “Maar je hebt in de haven ook de Maeslantkering liggen en dat betekent dat je ook te maken hebt met de waterveiligheid voor de stad.”

Als minister heeft hij te maken met veel meer aspecten van het water. Op de World Expo in Dubai in maart ziet hij hoeveel Nederlandse waterbedrijven actief zijn over de hele wereld. “Of het nou waterzuivering, wateronderzoek, waterveiligheid, klimaatadaptatie is, de hele wereld kijkt naar ons. Recent ook op de The European Water Technology Week op de Wetsus Campus in Leeuwarden. Het is een fascinerende wereld.” Maar snel zit hij als minister ook gebogen over probleemdossiers die illustreren dat de wereld >

M

*'Als we nu nu niet klimaatadaptief bouwen
komen we over 20 tot 40 jaar voor grote
kosten te staan'*

verandert: klimaatverandering, zeespiegelstijging, extreme regenval, langdurige droogte. "We zijn al honderden jaren bezig met water 1.0, namelijk droge voeten houden. Nu moeten we naar water 3.0, want we moeten óók zorgen dat we water vasthouden in tijden van droogte en dat ons water een goede kwaliteit heeft."

Hij spreekt over een 'hele mooie uitdaging' maar corrigeert dat in een 'enorme uitdaging'. Na vier droge zomers in vijf jaar moeten we ons beschermen tegen te weinig water, zegt hij. "En dat zit helemaal niet in onze genen." En dan de waterkwaliteit. "Niet alleen moeten we voldoen aan de Kaderrichtlijn Water, maar ook zou ik haast zeggen dat waterkwaliteit existentieel is voor ons eigen voortbestaan en dat we een inhaalslag te maken hebben om waterkwaliteit te verbeteren." In het regeerakkoord is er 'niet voor niets' meer geld uitgetrokken voor deze opgaven, zegt de minister. "Mijn grootste klus is, vind ik, dat we met al het extra geld dat richting dit departement komt, snel plannen maken en dat we die snel tot uitvoering brengen."

Water en bodem sturend

Op de dag van het interview is Harbers 273 dagen minister. Minister Hugo de Jonge heeft net zijn provinciale woningbouwafspraken voor 900.000 nieuwe woningen ontvouwd, waarvan er 419.060 in Noord- en Zuid-Holland moeten komen. Meteen rees de vraag: hoe verhouden die plannen zich tot het in het coalitieakkoord vastgelegde beginsel dat water en bodem sturend moeten zijn bij de ruimtelijke inrichting? Nog véél meer woningen in het al volgebouwde laag gelegen West-Nederland: laat Mark Harbers zich de kaas van het brood eten door Hugo de Jonge?

Nee, reageert de minister van Infrastructuur en Waterstaat. "Ik zie geen tweedeling tussen Hugo de Jonge en mij. We werken eendrachtig op samen." En in de uitwerking van de door De Jonge gelanceerde bouwplannen geldt 'vanaf nu' dat de wateropgave uitgangspunt is, stelt de bewindsman van IenW.

'Eén van de gesprekken die we in het kabinet voeren is: waar zet je het schaarse drinkwater in waar je dat het hardste nodig hebt?'

"Dat water en bodem sturend moeten zijn bij de ruimtelijke inrichting geldt niet alleen voor mij, maar voor het hele kabinet. Die zin uit het coalitieakkoord bindt ons allemaal."

Ook in de overleggen met de watersector de koepelorganisaties van de provincies (IPO) en gemeenten (VNG) en de betrokken ministeries (Infrastructuur en Waterstaat, Binnenlandse Zaken en Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid) is de wateropgave geen punt van discussie, aldus de bewindsman, die er dan nog op wijst dat het kabinet in november met de eerste uitwerking komt van de manier waarop het uitgangspunt water en bodem sturend voor de ruimtelijke inrichting wordt vormgegeven in aanpak en beleid.

Los van die nadere invulling stelt de bewindsman dat heel veel plekken geschikt zijn voor woningbouw. "Het is niet zo dat er een rood kruis gaat over allerlei locaties. Op veel plekken kan prima gebouwd worden in mijn optiek, zoals bijvoorbeeld ook in binnenstedelijk gebied, maar er zullen ook plekken zijn waarvan Rijk en provincies zeggen: hier moeten we het maar niet doen."

In zijn bespiegelingen is Harbers duidelijk dat er geen concessies mogen worden gedaan aan de opdracht dat er klimaatadaptief wordt gebouwd, ook als dit een prijsopdrijvend effect heeft voor bouwprojecten. "Deze prijs betaal je altijd, want doe je het nu niet dan komen we over 20 tot 40 jaar voor grote kosten

'Ik kijk terughoudend en behoedzaam naar prijsprikkels om het drinkwatergebruik te sturen. Zeker als je kijkt naar huishoudens'

te staan. Het is rekening nu of rekening later en dat moeten we als overheden maar eens een keer onder ogen zien.” Op de vraag of de minister van Infrastructuur en Waterstaat in de uitwerking van de gigantische bouwopgave veto-recht krijgt als er gebouwd gaat worden op plekken waar dat niet verstandig is, zegt hij: “Van dit ministerie komt niet alleen de opgave voor water, maar ook voor de infrastructuur voor woningbouw. Ik ga geen infrastructuur aanleggen op

plekken waarvan ik met de andere pet van water op denk: hier moeten we het niet doen. En ik vind het een zwaktebod als je aan het eind van het proces met een veto moet komen. Ik denk dat het ook niet zo ver hoeft te komen als ik zie hoe alle bestuurlijke partners zich opstellen en hun verantwoordelijkheid nemen. Maar je zult bestuurlijke instrumenten moeten hebben om daadwerkelijk met de wateropgave rekening te kunnen houden.”

Drinkwater

In waterportefeuille van Harbers trekt drinkwater ook veel aandacht. Koepelorganisatie Vewin trok dit najaar aan de bel, want de leveringsplicht is in gevaar: de groeiende drinkwatervraag zorgt nu al voor problemen en dan komen er in korte tijd nog eens 900.000 woningen bij. Om uit de problemen te komen en te blijven, vragen de drinkwaterbedrijven om meer geld voor investeringen, soepelere vergunningverlening en meer aandacht voor schonere bronnen. “Minister, luister naar ons”, zei Vewin-voorzitter in de laatste H₂O. In die roep klinkt twijfel door of het belang van (drink)water wel overeind blijft in de immense transitieopgave waar Nederland voor staat.

Harbers heeft die twijfel niet. De oproep van Vewin heeft veel impact, reageert hij. Op Rijk, provincies, gemeenten en andere partijen. “Er zijn veel belangen die concurreren om iedere vierkante meter ruimte, maar als je de oproep van Vewin in de groep gooit, dan merk je dat dit belang op eenzame hoogte staat. Iedereen realiseert zich dat water letterlijk van levensbelang is en dat we daar niet aan kunnen tornen.”

De herinrichting van Nederland is een grote klus. In een structureel overleg proberen zeven bewindslieden de ‘knap ingewikkelde puzzel’ te leggen, schetst Harbers. De puzzelstukjes zijn talrijk: energie, woningbouw en landbouw zijn grote thema’s, maar ook OCW (cultureel erfgoed) en Defensie (oefenterreinen), puzzelen mee.

Bij de uitwerking van al de woningbouwlocaties wordt heel goed gekeken of de drinkwatervoorziening gegarandeerd kan worden, zegt de bewindsman. “Dat heeft twee aspecten: heb je voldoende innamepunten in de omgeving, maar óók: heb je op tijd het drinkwaternet zelf gerealiseerd.”

Ander aandachtspunt van het kabinet is slimmer omgaan met drinkwater, waar nu, zegt de bewindsman, onderzoek naar wordt gedaan. Het is onderdeel van de waterstrategie die het kabinet in november presenteert en als input geldt voor het nationaal programma >

“We moeten geen alternatieve productieprocessen krijgen waarvan we over 15 jaar zeggen, jemig, dat moeten we ook niet hebben”

landelijk gebied, dat in gebiedsprocessen wordt uitgewerkt. Harbers: “Eén van de gesprekken die we in het kabinet voeren is: waar zet je het schaarse drinkwater in waar je dat het hardste nodig hebt?”

We moeten scherper zijn op het gebruik door bedrijven, zegt hij. “Kunnen ze ook met minder zuiver water genoeg nemen als het voor koeling van bedrijfsprocessen of iets dergelijks nodig is? Ook kan dit betekenen dat we in nieuwbouwwijken met grijswatercircuits aan de slag gaan met regenwater voor de tuin et cetera. Dat bespreken we in het kabinet en dat willen we volgend jaar verder uitwerken. Ik kan me zomaar voorstellen dat we tot de conclusie komen dat we de watertoets moeten aanscherpen op dit soort nieuwe manieren van omgaan met drinkwater.” Met prijsprikkels het drinkwatergebruik sturen is een optie waar Harbers ‘terughoudend en behoedzaam’ naar kijkt. “Zeker als je kijkt naar huishoudens. Het zijn hele lastige tijden als je kijkt naar koopkracht en hoge inflatie. Ik wil echt wel precies weten welke effecten we loshalen in de samenleving. Maar als je op termijn de watervraag kunt verminderen door prikkels in te bouwen waardoor afnemers eerder over schakelen naar water van iets mindere kwaliteit, dan kan dat een prima oplossing zijn.”

Grondwater

Ook het grondwater wordt in de portefeuille van Harbers een steeds groter thema. Het beheer is verdeeld over verschillende overheden (Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten), er is geen precies zicht op onttrekkingen en bovendien wordt het water in de bodem almaar vuiler, tot verdriet van de drinkwaterbedrijven. Bijzonder hoogleraar decentraal waterbeheer Herman Havekes pleitte er in zijn onlangs

gehouden oratie voor om het grondwaterbeheer in het landelijk gebied onder te brengen bij de waterschappen. Ook zei hij: maak het grondwatergebruik duurder.

De minister schetst dat ook grondwater onderwerp is van gesprek en dat een studiegroep grondwater dit jaar met een advies komt. Daar loopt hij niet op vooruit. “Ik laat me leiden, we hebben deze mensen niet voor niets gevraagd.” Aan de ene kant ziet de minister wel voordelen in een decentrale aanpak. Maar hij zegt ook: “Tegelijkertijd hebben we een goede traditie in samenwerking op dit gebied en als je dat overhoop wilt halen, moet je daar de nadelen van onderkennen. Dat wil ik eerst goed in beeld hebben.”

Neemt niet weg dat de toenemende vervuiling van het grondwater op gespannen voet staat met de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water. Als het over de KRW gaat, geeft de bewindsman aan ‘alles op alles te zetten’ om de maatregelen tijdig door te voeren. “Ook een grote klus de komende jaren.” Hij wijst daarbij onder meer op herkomst van de vervuilingen (deels uit het buitenland) en gebruikte stoffen waarvan we lange tijd niet wisten welke schade ze aanrichten. “Dat hebben we pas recent in beeld gekregen en van dat soort stoffen moeten we accepteren dat die nog vele jaren in ons milieu voorkomen.” Aanpak van vervuiling bij de bron is het allerbeste, zegt hij en wijst daarbij op het verbod van PFAS in 2025 waar Nederland zich met andere landen hard voor heeft gemaakt. “Heel belangrijk aspect daarbij is dat we er alert zijn op welke stoffen bedrijven daarvoor in de plaats gaan gebruiken. Daar moeten we bovenop zitten ook wat betreft lozingsvergunningen, zodat we geen alternatieve productieprocessen krijgen waarvan we over 15 jaar zeggen, jemig, dat moeten we ook niet hebben.” •

MARK HARBERS (Ede, 1969) begon zijn politieke carrière in 2006 als politiek assistent van minister van Financiën Gerrit Zalm. Van 2007 tot 2009 was hij wethouder van Economie, Haven en Milieu in Rotterdam, waarna hij lid werd van de VVD-fractie in de Tweede Kamer (2009-2017). Van oktober 2017 tot mei 2019 was hij staatssecretaris van Justitie en Veiligheid in het kabinet-Rutte III. Op 21 mei 2019 diende hij zijn ontslag in nadat hij tot de conclusie was gekomen dat hij met de ‘Rapportage Vreemdelingenketen’ de Tweede Kamer verkeerd had geïnformeerd. Op 10 januari dit jaar trad hij aan als minister van Infrastructuur en Waterstaat in Rutte IV.

